

Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna – Ds 2020:27

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att regeringen måste analysera kommunens möjligheter att få ekonomisk kompensation för placerade barn vars ena eller båda föräldrar avlidit, särskilt utifrån de slutsatser som Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) redovisar i uppdraget att utreda socialförsäkringsförmånens betydelse i samband med att barn och unga får vård utanför det egna hemmet. En dialog med landets kommuner behöver därtill föras.
- SKR anser att regeringen, i stället för förslagen i promemorian, bör överväga att införa en bestämmelse om att den kommunala nämnd som ansvarar för vård av barn och unga utanför det egna hemmet får begära att utbetalning av efterlevandestöd görs till nämnden.
- Det behöver enligt SKR säkerställas att den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats i form av familjehem eller bostad med särskild service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) får uppgift om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd.
- SKR bedömer att förslagen får konsekvenser för den kommunala verksamhet som ansvarar för ersättning till familjehem som regeringen behöver beakta, eftersom förslagen medför att omkostnadsersättningen inte kan reduceras med beloppet för efterlevandestöd.

Sveriges Kommuner och Regioners synpunkter

Det behövs en analys av kommunens möjligheter att få ekonomisk kompensation

SKR anser att det i departementsskrivelsen Ds 2020:27, nedan benämnd promemorian, saknas en tillräcklig analys av kommunens möjligheter att få ekonomisk kompensation i de fall barn och unga, vars ena eller båda föräldrar avlidit, vårdas utanför det egna hemmet med stöd av LSS eller inom socialtjänsten. Innan vidare åtgärder vidtas i det aktuella lagstiftningsärendet behöver regeringen invänta och analysera underlaget från ISF-uppdraget att utreda efterlevandestödets och andra socialförsäkringsförmånens betydelse i samband med att barn och unga får vård utanför det egna hemmet. En dialog med landets kommuner avseende det nyssnämnda underlaget samt konsekvenserna för kommunerna avseende förslagen i promemorian behöver därtill föras.

Det pågående uppdraget till ISF väntas, enligt promemorian, ge mer kunskap för att bedöma om det finns behov för en kommun att få viss kostnadstäckning när barn eller unga, vars ena eller båda föräldrar har avlidit, får vård enligt LSS eller inom socialtjänsten. SKR delar bedömningen i promemorian att det finns behov av sådan kunskap. Regelverket måste utformas på ett sådant sätt att det är hållbart över tid samt ger socialnämnden riktiga förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag även om antalet barn i den aktuella målgruppen ökar.

Eftersom ISF:s ovannämnda uppdrag väntas ge vägledning ifråga om konsekvenser för kommuner som är av betydelse vid utformningen av regleringen gällande efterlevandestöd till barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, är SKR kritiskt till att promemorian färdigställts och skickats ut på remiss nu. Om regeringen inväntat redovisningen av ISF:s uppdrag hade SKR samt övriga remissinstanser haft ett mer fullständigt underlag att ta ställning till.

Kommunerna får viss ekonomisk kompensation vad avser barn som vårdas utanför det egna hemmet och har föräldrar som lever (8 kap. 1 § SoL samt 20 § LSS). För barn vars ena eller båda föräldrar avlidit fyller efterlevandestödet i vissa fall motsvarande funktion. Efterlevandestöd avser, likt barnpension, att ersätta en del av den försörjning som den avlidne föräldern stått för och är i första hand tänkt att användas för barnets löpande kostnader. Socialnämnden ska, enligt SKR:s bedömning, vid fastställandet av beloppet för omkostnadsersättning som betalas ut till familjehem, dra av beloppet för efterlevandestöd som barnet har rätt till, under förutsättning att den aktuella förmånen kommer barnet till del (Se SKR:s cirkulär 20:52, s. 20). Barnet får därmed sina behov tillgodosedda och kommunen får viss kompensation för sina kostnader, på liknande villkor som för barn vars föräldrar lever. Det är därmed SKR:s uppfattning att tillämpningen av nuvarande regelverk, till skillnad från vad som anges i promemorian, inte nödvändigtvis medför att barnet eller den unge överkompenseras, åtminstone vad gäller barn i familjehem.

SKR gör vidare bedömningen att den statliga ersättning som kommunen får med stöd av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för vissa utlänningar (ersättningsförordningen) är otillräcklig. Enligt 29 och 30 § i förordningen lämnas en schablonersättning per dygn avsedd att täcka kostnader för placering av ensamkommande barn och unga enligt SoL. Enligt SKR:s kartläggning från 2018 medför schablonersättningen en kostnadsövertäckning från staten till kommunerna (se bilaga 1 i SKR:s skrivelse [Hemställan om ändring av statlig ersättning för mottagandet av ensamkommande barn och unga](#), 2019-03-13, dnr 19/00453). Det finns anledning att tro att kommunernas kostnader för placering av ensamkommande barn och unga är högre än vad som presenteras i den nyssnämnda kartläggningen, eftersom Migrationsverket och domstolarna har gjort förhållandevis restriktiva bedömningar avseende ersättning för faktiska vårdkostnader när individen har ett vårdbehov som motsvarar 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), men vården sker med stöd av SoL (se 30 a § ersättningsförordningen och bland annat

Kammarrättens i Jönköping dom 2020-04-20, mål nr 1974-19). När det gäller ersättning för vård utanför hemmet enligt LSS lämnas, enligt 27 § ersättningsförordningen, ersättning under de förutsättningar som anges i 24 §, men endast om de sammanlagda kostnaderna uppgått till minst 60 000 kronor under en tolv månaders period.

Nämnden bör få möjlighet att uppbära efterlevandestöd i vissa fall

SKR anser att regeringen, i stället för det aktuella förslaget, bör överväga att införa en bestämmelse som möjliggör för den kommunala nämnd som ansvarar för vård av barn och unga utanför det egna hemmet att begära att utbetalning av efterlevandestöd görs till nämnden. En rimlig utgångspunkt vid utformningen av det aktuella regelverket är att kommunen ska kompenseras under liknande förutsättningar oavsett om placeringen rör ett barn med föräldrar som lever eller om barnets ena eller båda föräldrar avlidit. Förslaget att efterlevandestöd inte ska utbetalas för placerade barn kan medföra att kommunen kompenseras på ett sämre vis om barnets föräldrar avlidit.

SKR har i tidigare lagstiftningsärende avseende efterlevandestöd uttryckt att socialnämnden i vissa fall ska få möjlighet att begära utbetalning av retroaktivt stöd till nämnden vad avser placerade barn (se yttrandena Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd, dnr 17/02071, och Ändrad retroaktivitet avseende efterlevandestöd, dnr 17/05677). Regeringen gjorde i det dåvarande lagstiftningsärendet inte någon vidare analys av denna fråga (se prop. 2017/18:150 s. 10).

Det är viktigt att ersättningar från stat och kommun samordnas i syfte att upprätthålla legitimiteten för välfärdssystemen. Barnbidrag för placerade barn betalas i vissa fall ut till familjehemsföräldern eller kommunen (106 kap. 6-7 §§ samt 16 kap. 18 § socialförsäkringsbalken, SFB) En motsvarande bestämmelse för efterlevandestöd medför att kommunen får viss kompensation för de kostnader som är förbundna med vården av de barn vars ena eller båda föräldrar avlidit samt förhindrar att de nyssnämnda barnen överkompenseras.

Det måste finnas förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldigheten

Regeringen måste säkerställa att den kommunala nämnd som ansvarar för att ett barn får en insats i form av familjehem eller bostad med särskild service enligt LSS får uppgift om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd. Om nämnden inte får kännedom om vilka barn som har rätt till efterlevandestöd kan den föreslå uppgiftsskyldigheten i 110 kap. 37 a § SFB inte fullgöras. Om de aktuella uppgifterna inte kan lämnas med stöd av befintligt regelverk bör en bestämmelse om skyldighet för Pensionsmyndigheten att lämna uppgift om efterlevandestöd till nämnden införas.

Av Ds 2017:11 framgår att signaler lämnats om att kommunerna saknar kännedom om att barn som beviljats insatser enligt SoL har ansökt om respektive beviljats efterlevandestöd (se s. 42). Någon vidare analys av denna fråga gjordes inte i det då

aktuella lagstiftningsärendet och presenteras inte heller i den nu remitterade promemorian.

Det är enligt SKR:s uppfattning inte givet att nämnden får information avseende rätten till efterlevandestöd från barnet eller dess ställföreträdare. SKR konstaterar att det av 11 kap. 11 § SoL framgår att socialnämnden får inhämta vissa uppgifter från bland annat Pensionsmyndigheten samt att Pensionsmyndigheten, om det finns skäl för det, ska lämna vissa uppgifter till socialnämnden på eget initiativ. När det gäller LSS-insatser kan dock en annan nämnd än socialnämnden vara ansvarig för insatserna. Det behöver klargöras hur denna nämnd ska få kännedom om att ett visst barn har rätt till efterlevandestöd.

Konsekvenser för verksamheten som betalar ersättning till familjehem

Det är enligt SKR inte enbart kommunens kostnader avseende ekonomiskt bistånd som bedöms öka till följd av förslagen i promemorian. Eftersom nämnden, i enlighet med vad som anförs ovan, i vissa fall kan reducera omkostnadsersättningen till familjehem med beloppet för efterlevandestöd får förslagen konsekvenser även för den kommunala verksamhet som ansvarar för ersättning till familjehem, som regeringen måste beakta i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Sveriges Kommuner och Regioner

Staffan Isling

Germund Persson